

DLA doktori értekezés tézisei

Csuhaj-Barna Tibor

A nagybőgő-ének duó formáció
a jazz-zenében

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet – és művelődés-
történeti tudományok besorolású
doktori iskola

Budapest

2017

I. A kutatás előzményei

Mivel magam ennek a zenei formációnak évtizedek óta gyakorló előadója vagyok, kíváncsian kutattam, vajon a nemzetközi jazz életben milyen jelentőséggel bír az ének-nagybőgő duó, művelői jelen vannak-e a lemezipiacon, koncert pódiumokon, hogyan alakítják a hangszerelést, milyen eszközökkel árnyalják a hangzást, hogyan használják a – más, nagyobb formációkhoz képest – a megnövekedett teret a közvetítendő zenei és szövegbeli mondanivaló átadására.

Egy-egy duó darabot számos énekes szerkesztet be a programjába, kihasználva e formáció intim hangzását, mely izgalmas, hangulati és dinamikai kontrasztot képezhet az erőteljes zenekari hangzással szemben. Teljes album elkészítésére azonban már csak kevesek vállalkoztak, lévén hogy ez sokkal komolyabb, és mélyebb felkészülést, kidolgozott tematikát és hangszerelést igényel, és a korlátozott lehetőségek miatt megnő a hangsín, a dinamika, az effektek használatának jelentősége, és minden, a hangulat árnyalását és átadását elősegítő eszköz fontossága.

II. Források

Munkámat – mivel a jazz fő áramlata az Egyesült Államok sajátja - főleg angol nyelvű forrásokból építettem fel, melyek között nagy számban található a műfajt elemző szakkönyvek, zenész önéletrajzok, oktatási anyagok, visszaemlékezések, riportok épp úgy, mint a világ számos, egymástól távol eső területéről származó doktori disszertációk, kutatások, dolgozatok anyaga.

Különös segítséget nyújtott az interneten hozzáférhető cikkek, adatbázisok zenei anyagok megismerése, ezek közül is kiemelkedik a YouTube zenei csatorna, mely - többek között – a jazz felvételek kincsesbányája is. Meghatározó információkhoz jutottam a duó formáció kialakításában úttörő szerepet játszó Sheila Jordan életét és munkásságát feldolgozó könyvből, melynek szerzője a jazz-énekes, tanár, Ellen Johnson.

A magyar nyelvű források közül Gonda János, Pernye András munkái, valamint az akusztika és hangtan kitűnő hazai kutatóinak, Pap Jánosnak és Hacki

Tomásnak, Hirschberg Jenőnek, Mészáros Krisztinának könyvei jelentettek nagy segítséget. Kutatásom során sem idegen nyelvű, sem magyar tanulmányt, elemzést e tárgykörben nem találtam.

III. Módszer

A disszertációm első részében bemutatom a nagybőgőnek, - mint a vonós hangszerek legnagyobbikának - rövid történetét, a klasszikus zenében véghezment evolúciója mellett, a jazz zenében való szerepvállalására fektetve a hangsúlyt. Sorra veszem a hangszer játéktechnikájában végbement változásokat, kiemelem a stílussteremtő egyéniségeit. Vizsgálom a bőgő által képzett hang fizikai tulajdonságait, e frekvencia hallásának feltételeit.

A második fejezet a legtermészetesebb hangszer, az énekhang történetét, az emberi kommunikációban betöltött szerepét dolgozza föl. A hangfajok jellemzése mellett fókuszba állítva az ének jazz-zenében betöltött

szerepét, meghatározó technikáit, korszakalkotó egyéniségeit.

A harmadik rész a jazz amerikai közegében létrejött nagybőgő-ének formáció kialakulásáról szól, követve a műfajban végbement fejlődést a 60-as évektől napjainkig, bemutatva a zenei forgalomba került albumokon keresztül azokat a párosokat, akik fémjelzik ezt az irányzatot.

A negyedik – elemző – fejezetben analizálom az egyes kompozíciók felépítését, bemutatom a hangszerelés legjellemzőbb összetevőit, kottapéldákon keresztül szemléltetem a szólamok egymáshoz való viszonyát.

IV. Eredmények

Doktori értekezésem célja az volt, hogy rávilágítsak a formációban rejlő művészi értékekre, melyben a zenei spektrum két szélén lévő hangszer olyan együttessé tud válni, amely más formációk által létre nem hozható

érzelmi töltést képes indukálni, hangulatokat tud közvetíteni a maga áttetsző zenei szövetén keresztül. A duó játéktechnika legfontosabb összetevőinek bemutatásával, a nemzetközi lemezpiacon megjelent felvételek összegyűjtésével és elemzésével olyan dolgozat létrehozása vezérelt, ami - a nemzetközi irodalmat is beleértve - elsőként foglalja össze a nagybőgő-ének duók történetét a jazz-zenében.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenységek dokumentációja

A nagybőgő-ének duó első lemezre rögzített felvételén 1990 áprilisában vettem részt saját kompozícióval. (Senior, Hungaropop, LP-025/90)

A Voice & Bass duó első önálló lemeze 2008. decemberben jelent meg, a feldolgozások mellett 6 saját kompozícióval, Enyedi Sugárka angol nyelvű szövegeivel. (BMM 0803 73335750)

A második önálló lemez címe „Into the Groove”, és 2013. májusban került forgalomba, 7 saját kompozícióval, Enyedi Sugárka és Király Martina angol nyelvű szövegeivel. (Hunnia, HRCD 1302)

Jelentősebb duó koncertek:

2008 – Sepsiszentgyörgy Improvizációs Jazz Tábor és Fesztivál

2010 – Jazzduók Koncertje MÜPA

2011 – Bayreuth Jazz Festival

2013 – Weimar Hochschule Jazz Festival

2016 – Trapani (Szicília) Music Festival

2016 – Voice & Bass koncert turné: Tel-Aviv, Haifa, Mitzpe Ramon (Izrael)